

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 14. oktobra 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Tujski promet

Naravne lepote slovenske zemlje so zaslovene že daleč po svetu, in vsako leto nas obiščejo tisoči tujcev. Slovenija ima že veliko krajev — med njimi dva, Bled in Rogaško Slatino, svetovno znana — ki imajo popolnoma letoviški značaj in ki njih prebivalci žive zgolj od doneskov tujskega prometa. Tujski promet postaja pri nas iz dneva v dan važnejša postavka v narodnem gospodarstvu, ali v razmerju s tem dejstvom storimo vse premalo zanj. Tako nam še vedno manjka sodobnim potrebam ustrezajočih cest, zlasti z zamejstvom in morjem (asfaltne cestišča: Belgrad—Zagreb—Ljubljana, Sušak—Ljubljana (!), št. Ilj—Maribor—Celje—Ljubljana, Planina pri Rakeku—Ljubljana, Bled—Ljubljana, Ljubelj—Kranj, Logarska dolina—Ljubljana). Nujno potrebno bi bilo nadalje, gorenjsko progno do Jesenic razširiti v dvotirno, vso (tudi lokalno v Planico in Bohinj) pa elektrificirati. Ravno taka bo morala biti že dolgo obetana jadranska železnica. Na državni transverzali Belgrad—Zagreb—Ljubljana je le odsek Zagreb—Ljubljana (oz. Zidani most) enotiren. Pomanjkljiva je tudi propaganda. Tako nimamo razen dveh skalaških nobenega filma o prirodnih lepotah Slovenije. Kako hvaležno delo bi bil n. pr. barvast film o dolini triglavskih jezer, Savici in Vintgarju ali o naših značilnih gorah ali gorskih skupinah, jalovski, triglavski, Martuljkovi) ali o življenju naše vasi. Dovolj imamo priznanih fotografov. Denarne žrtve bi se bogato poplačale!

V naslednjem se bom omejil na nekaj misli o našem tujskem prometu, kolikor sovпада z vprašanjem slovenske narodne zavednosti.

Ne preveč bister opazovalec more prvi hip ugotoviti, da so naša, vsaj pomembnejša letovišča zatajila svojo narodnostno pripadnost, in to v vseh oblikah, ki se v njih leta more javljati. Bled n. pr. ne le da ni več tako naravno pristen in nepokvarjen, kakor so ga videli in občutili Prešeren, Šenoa (Karanfil), Murnik (Na Bledu) ali v dijaških letih Finžgar; tudi slovenski ni več. Ovila ga je nekakšna ogabna megla narodnostne brezbarvnosti in svetovnjaštva in zastupila prej jasno ozračje, ko je Bled dihal isti osvežujoči vonj domačnosti kot daljnja okolica.

Ko smo bili letos v gorah, se nam je pridružil tujec iz Madžarske. V neki planini smo vprašali po mleku. Ko je sirar zaslišal našega tovariša spregovoriti nemško, je z vidno slastjo posegel po svoji dialektični nemščini, ki se je je naučil pri vojaki, dasi smo bili vsi ostali Slovenci in bi se bil mogel z nami vse pomeniti. Našemu tovarišu iz Budimpešte so v poluradni turistični pisarni izjavili, da zna po naših hribih vsak pastir in vsaka planšarica nemško in da nikakor ne more zaiti. Čeprav je po mojem z narodnostnega vidika ta način propagande vse prej kot pravičen, si upam trditi, da tujca v tem pogledu niso napačno poučili. Pri najstarejšem pokolenju, ki živi med nami, je ta nezavednost psihološko precej razložljiva in vsaj delno opravičljiva zato, ker leži krivda izven njega, v slovenski zgodovini. Trpljenje in ponižanje sta bila od davnih časov naš delež. Hrbti so se privadili udarcem, postali so zanje skoraj neobčutljivi. Ljudje so se nazadnje že kar vdali v svojo usodo in bili prepričani, da drugače pač ne more biti in nikdar ne bo. Minil je srednji vek; kmet se je otresel tlačanstva, narodni so se začeli zavedati svojih pravic. Umetno zgneten države, ki niso bile nič drugega, kakor fevdni vladajoče dinastije, so razpadale druga za drugo. Iz podrtin so vstajale mlade, narodne države. Tako je izbruhnila tudi svetovna vojna. Zavrge so se norme, ki so dotlej veljale za svete, s podobe »skrbnega in pobožnega očeta« s simetrično razčesano brado in bujnimi zalisci je namah zginila čistiljiva pátina, obledela je tudi iluzija o večni, nepremagljivi Avstriji. Upri so se Poljaki, Čehi in Slovaki, dvignili so glave Hr-

vati, zganili so se tudi mladi Slovenci. Stari so tedaj nevarno zmajevali z glavami. Svojim očem niso verjeli, ko so se znašli v novi, slovanski državi. Dolgo časa so čepeli v temnici, in hudo jih je bodla v oči svetloba, ko so jim odrinili težke, zarjavle zapah. In še do danes se ji niso docela privadili. — Tudi v drugem, mlajšem pokolenju je mnogo takih, ki z lahko vestjo prodajo svoje najvišje za kos ovsenega kruha. Na Bledu sem srečal na sprehodu družbo dveh rejenih gospodov in še obilnejše dame. »Jaz si ne upam v čoln, sem pretežka. Če grem, grem v ladjo« (s streho, romarsko, op. pisca), je zagostolela v nemščini. Vsi trije so bili seveda Slovenci, za enega od njih vem, da je člen jugoslovanske telesno-vzgojne organizacije. Za te pa ne najdem opravičila. V te vrste ljudi tiči slovenska hlapčevska natura, ki jo je bičal Cankar. Kako bi ga v teh dneh krvavo potrebovali! — In najmlajši? Kako naj bodo boljši, če jim prejšnji dajejo takšen zgled in če so v narodni vzgoji deležni tolike nedoslednosti n zmede? Zato najdeš danes mnogo slovenskih dijakov, ki jim je študij slovenske narodne zgodovine in knjištva in preučevanje duhovnega in tvarnega ustroja domačega kraja nadležno breme, slovenščina zgolj slučajno izrazno sredstvo, ki so ga vsak čas pripravljeni zamenjati z drugim, ljubezen do lastne zemlje pa dejanje, ki je nevarno obstoju države.

Ko sem bil pred leti v Rogaški Slatini, sem se tam počutil popolnoma tujega; ne enega človeka nisem našel, ki bi bil po naše govoril. Tujci obiščejo seveda le letovišča, ker jim ta morejo nuditi dovolj udobnosti. Na deželo, kjer dosledno govorijo in živijo slovensko, jih le redko zanese korak. Potem se ne smemo čuditi, da imajo mnogi izven naših meja Slovenijo za nemško pokrajino...

Prav tako je z napisi. Večina napisov po naših letoviščih je dvojezičnih, slovensko-nemških, kakor da bi bili vsi gostje, ki niso Slovenci, Nemci ali da vsaj morajo razumeti nemško. Poštenemu nemškemu gostu se s tem pokažemo v svoji pravi podobi, kot slabiči in kruhoborci. Nenemški gost pa dobi vtisk, da smo Slovenci od Nemcev gospodarsko in kulturno kaj najbolj odvisni in da malimo njegov jezik, ali z drugo besedo, da imamo Nemce za edini kulturni narod. Mnogo pa je najti tudi napisov, ki so samo nemški, in to zlasti na zasebnih vilah in vrtovih. Take napise je treba na slovenskih tleh pogumno odstraniti! Do se izognemo večjezičnim napisom, si pomagajmo, kjer moremo, s slikami. N. pr. namesto da bi pisali v ne vem koliko jezikih besedo »čoln«, narišemo pod slovensko besedo »čoln« čoln. Dostikrat je pa vsebina napisa, ki jo hočemo izraziti, bolj obsežna in zamotana; tedaj smo prisiljeni poseči po večjezičnih napisih, ki naj bodo v temle vrstnem redu: slovenski, češki, francoski, nemški, pri čemer pišimo, če je le mogoče, slovenski napis z večjimi črkami. Namesto francoščine moremo vzeti angleščino, zlasti če v tisti kraj redno prihaja mnogo Angležev. Napisi v srbohrvaščini so nepotrebni, prvič ker vsak Srb ali Hrvat razume toliko slovensko, kolikor rabi za razumevanje preprostih napisov, drugič pa, ker moramo pokazati, da je v Sloveniji državni jezik samo slovenski, kakor je v Belgradu le srbski in kakor tam ne pride nikomur na misel, da bi kaj napisal v hrvaščini in sloveščini. Tako zvanega srbskohrvaškegaslovenskega jezika za nas in za vsakega jezikovno količkaj izobraženega človeka ni! (Primerjaj mešanico pisav in jezikov na naših občinah in državnih uradih z grbom v sredi!)

Če gledaš po reklamnih tablah pisarn za prirejanje potovanj, vidiš, da so imena slovenskih krajev v zamejstvu nemška oziroma italijanska (Klagenfurt, Wörther See, Postumia, Gorizia, Trieste). Nepoučeni gostje dobivajo vtisk, da se današnja državna meja Jugoslavije (oz. v našem primeru Slovenije) sklada z narodnostno, poučeni pa, da se za izgubljeno ozemlje ne brigamo in s tem pri-

znavamo njegovo pripadnost k tujemu narodnemu območju. Lansko leto sem bral v nekem zagrebškem sportnem obzorniku sporočilo, da bo igral neki naš klub s klubom iz »Klagenfurta«. Da bi bralci vedeli, kje se ta kraj nahaja, je bilo potrebno dostaviti v oklepaju »Kärnten, Austria«! Kako naj pozna Celovec hrvaški list, ko ga mi tajimo? Pišimo torej: Celovec (Klagenfurt), Vrbsko jezero (Wörther See), Postojna (Postumia) itd. Toda gode se še hujše stvari! Poleg slovenskega krajevnega imena pišejo za kraje, ki so v Jugoslaviji, spačena nemška, ki so nastala v c. kr. pisarnah dvakrat rajne Avstrije, n. pr.: Bohinjsko jezero — Wocheiner See, Kranjska gora — Kronau, Jezersko — Seeland in podobno. Za take prestopke (izraz je zelo mill!) naj bi bile ostre kazni, saj se tudi za pošto morajo uporabljati le domača imena.

Vsako večje letovišče ima v sezoni godbo. Umljivo je, da je izbor skladb, ki naj se igrajo, kočljiv, ker je navadno treba ustreci glasbeno dokaj izobraženim in razvajenim poslušalcem. Po naših letoviščih se igrajo večinoma priljubljena dela svetovnih komponistov, prav pičel del sporeda pa je odmerjen naši narodni glasbi. Zavedati se moramo, da pride veliko gosiov k nam ne zgolj v zabavo ali odpočitek, ampak tudi zaradi študija našega knjištva, glasbe, folklore, gospodarske in duhovne ravni našega ljudstva. Zato je potrebno, da zavzamejo značilna dela domačih skladateljev vsaj polovico repertoarja.

Iz istega vzroka naj bi se redno, in sicer po večkrat v sezoni prirejali festivali (kakor n. pr. v Baški pri Krku), kjer naj bi se v pristnih narodnih nošah prikazovali naši narodni običaji in plesi. Slovenske narodne noše so znane po pestrosti in slikovitosti, in tujci se zelo zanimajo zanje. Pokažimo, kar imamo svojsko lepega! Prireditve naj bi dotirala država, vodili naj bi jih strokovnjaki, morda folklorni institut v Ljubljani. Za kraj naj bi izbrali arhitektonsko še nepokvarjeno, n. pr. tipično gorenjsko vas, kakor sta Podkoren in Račeče.

Arhitektonsko naša letovišča, kakor sem že v uvodu omenil, izgubljajo slovenski obraz. Zginile so umetno izrezljane verande, z oken se več ne vsipljejo slapovi rdečih nageljev in več ne dehtijo opojni rožmarin... Res je, da dandanes ne moremo več staviti hiš z zakajenimi »črnimi« kuhinjami in ognjišči, z nizkimi, temnimi izbami in majcenimi, zamreženimi okni, kakor so jih zidali pred sto leti, ker ne ustrezajo več načelom sodobnega stavbarstva, ki so v glavnem higiena, praktičnost in preprostost. Uveljaviti pa moremo pristno naše arhitektonske prvine tudi v modernem stavbarstvu, kakor to delajo Švicarji, Tirolci in Bavarci. Pri tem pa moramo biti zelo izbireni. Vedeti moramo, kaj je resnično našega, kaj tujega, ker so si alpski slogi zaradi sličnih klimatskih in geoloških razmer nalezljivo podobni. Pri arhitekturi je treba umeti združevati sodobno in potrebno s čistiljivim in lepim. Precej posrečeno sta spojena ta dva elementa n. pr. pri skalaškem domu na Voglu. V tem pogledu se pri nas hudo greši. Če že skušajo uveljaviti domači slog, se jim zmaliči v rokavi v nekako skrpucalo vseh alpskih slogov. Po navadi pa menijo, da je treba »iti za časom« in sicer s tem, da se zida šablonsko, »moderno«, kakor pravijo, ker mislijo, da folklorja spada danes — v muzej. V dvorani zdraviliškega doma na Bledu vise načrti prihodnjega Bleda. Inženirju ne moremo odrekati smisla za monumentalnost in praktičnost; toda tak Bled bi bil siloma iztrgan iz svojega okolja.

Naš narod je številčno majhen, zato pa duhovno bogat. Tisti, ki merijo vrednost naroda po vojaki, tobovih in letalih, so grobi materialisti. Tisti, ki ljudstvu neprestano dopovedujejo, da smo neznamni in nezmožni življenja, ker nas je malo, in ki mu stalno stavijo pred oči znanih osem odstotkov, da bi zakrili svoje neuspehe in opravičili svoje zablode, mu niso prijatelji. Narod, ki nima vere v samega sebe, je zapisan smrti. Narodu, ki ni

okusil vsega grenkega pelina velikega petka, ni usojeno, da bi kdaj občutil v polni meri čisto veselje velikonočnega vstajenja. Danes se borita na svetu dva elementa, element tega in onega sveta, sila in pravica. Če smo kristjani, verujemo v zmago pravice.

Pota slovenske politike

Zagrebska revija »Nova Evropa« je v svoji septembrski številki objavila z naslovom »Pota slovenske politike« (slovensko gledišče) članek, ki ga je napisal Oton Ambrož, nekdanji poročevalec zagrebskih »Novosti« v Ljubljani, sedaj bivajoč v Zagrebu. V uvodu omenja pisec dejstvo, da se že več kot deset let v Zagrebu pa tudi sicer v Jugoslaviji zelo zamerja Slovencev njih politika. Velik del hrvaške politične javnosti je prepričan, da bi bila borba Hrvatov proti centralizmu mnogo bolj uspešna, če bi v njej sodelovali tudi Slovenci v zvezi s Hrvati. Zdaj se zdi, da Belgrad obkrožuje Hrvate s pomočjo Slovencev. To je glavni razlog zamere, iz katerega izhajajo nadaljnji, to je, da so Slovenci sodelovali v avtoritativnih režimih in da danes ne sodelujejo v narodnem sporazumu vseh demokratičnih elementov v državi.

Upoštevanje tako hrvaško kritiko slovenske politike skuša pisec pojasniti razloge, ki Slovencev ukazujejo svojevrstno politiko. Slovenci da vodijo tako politiko, kakršna najbolj odgovarja tako slovenskim kakor obče državnim potrebam. Slovenci da uživajo od ustanovitve države neke vrste stvarno avtonomijo, tako da so tudi slovenski klerikalci vsaj formalno mogli opustiti svoj avtonomistični program. Stvarna avtonomija, kakor to pisec imenuje in trdi, da jo baje uživajo Slovenci, izvira iz razmer, ki so v Sloveniji drugačne kot na Hrvaškem, kjer se vsak pritisk čuti bolj neposredno, na drugi strani pa je Slovenija homogena področje, in je slovenski element zelo odporen, da ne trpi prodiranja od zunaj. Važen razlog za dosedanje slovensko politiko je presežek solanih ljudi, ki iščejo zaslužka zunaj Slovenije v ostali državi, ter potrebe industrije v Sloveniji, ki prav tako išče odjemalcev po vsej ostali državi. Slovenci bi torej bili po naravi stvarni in razmer navezani na široko državno področje, in zato po piščevem mnenju misel federacije nima pripadnikov v Sloveniji. Zato tudi vedno liberalci kakor klerikalci zastopajo politiko, ki bi se mogla imenovati »belgrajski koncept«, ker da ta politika najbolj odgovarja slovenskim posebnim razmeram in potrebam. S to praktično politiko da skušajo Slovenci izvleči iz Belgrada kar se največ da za dobrobit Slovenije. Za tako politiko drobtinice Hrvatov seveda nimajo smisla. Slovenci pa kot praktični politiki si ne morejo dovoliti luksuza, da bi morda tudi sto let čakali na uresničitev vseh svojih zahtev. Upoštevati je tudi majhno število enega milijona Slovencev, ki da si ne morejo dovoliti iste politike kot 3 milijoni Hrvatov. Praktičnemu smislu Slovencev ne odgovarja politika nepriznanja in pasivnega odpora; zato se v Sloveniji sicer pojavljajo skupine, ki sprejemajo zagrebski koncept, ki pa v Sloveniji ne pridejo do večjega vpliva. Tradicionalna politika Slovencev stalno vozi po dvojnem tiru in ni še danes nikomur uspelo, da bi jo trajno odvrnil s tega pota; ta dvojni tir vodi naravnost v Belgrad mimo Zagreba. To da je slovenska stvarnost, ki je zelo nesimpatična Zagrebu in mnogim prečanom, ki pa je treba z njo računati.

Ničesar ne bomo storili za povzdigo tujskega prometa z nekako hlapčevsko asimilacijo in šablonoizacijo vsega, kar mora biti pristno slovensko. Spoštujmo sami sebe, da nas bodo spoštovali drugi!

J. M.

V nadaljnjih izvajanjih skuša pisec označiti miselne razlike med tako zvanimi liberalci in klerikalci glede političnega položaja zadnjih desetih let in se dotakne tudi zagrebskega sporazuma združene opozicije od oktobra l. 1957., ki ne nosi podpisa nobenega Slovenca, dasi predlagani postopek nudi mogočnost, da se Slovenija uredi tako, kakor bi želela to večina Slovencev. Nobena obeh vodečih političnih skupin v Sloveniji ni pristala na sporazum, dasi iz različnih razlogov. Zastopniki bloka sporazuma pa so posredno priznali slovenski dvojni tir, če niso vzeli za potrebno, da povabijo k sodelovanju tiste posameznike v Sloveniji, ki osamljeni zastopajo zagrebski koncept. Tako da se je zgodilo, da je bil sporazum sklenjen brez Slovencev, dasi nikakor ne proti njim.

Nazadnje opozori pisec na zadnje odločilne politične dogodke na severni meji. Slovenci da se danes brez razlike zavedajo, da ni Slovenije brez močne Jugoslavije. Sredotočne sile da so postale danes še bolj odločilne v slovenski politiki in »belgrajski koncept« da danes v Sloveniji prevladuje.

Kot kronisti smo objavili ta sestavek v izvlečku. Dasi se večina slovenskih ljudi s trditvami člankarja ne bo strinjala, je vendar treba priznati, da je pisec marsikaj pravilno povedal. Ni preiti dejstva, da je sestavek izšel v »Novi Ev-

Praga žaluje

Tale pretresljivi dopis iz Prage je prinesla »Neue Zürcher Zeitung« 5. letošnjega oktobra. Ured.

Ko sta zapustila angleški poslanik Newton in francoski poslanik Delacroix Hradčin v tisti dramatični noči, v kateri so prisilili Češko-Slovaško h kapitulaciji, sta bila globoko pretresena. Gori sta zapustila moža, ki je stal nesrečen in strit pred razvalinami svojega življenjskega dela: Beneša. Strašno je bilo Newtonovo in Delacroixovo poslanstvo. Imela sta nalogo, vztrajati na tem, da sprejme češko-slovaška vlada zahteve Nemčije brezpogojno, ker bi morala sicer Češko-Slovaška stati sama zoper nemškega velikana in morebiti celo zoper svoje prijatelje. Na pomoč Francije in Anglije ne more računati. Postavljeni pred izbiro vojne ali zapustitve Češko-Slovaške sta se obe zahodni sili odločili za drugi izhod. Za odgovor se mudi, sta rekla oba diplomata predsedniku. Ne sme se več izgubljati čas; ko se pelje britanski prvi minister v Godesberg, mora biti vse opravljeno in pripravljeno. Tudi Hitler ne more čakati.

Pol ure pozneje se je zbrala vlada pri Benešu. Dramatična seja se je začela. Strašno odločitev je bilo treba storiti. Odkloniti? To bi se reklo, pahiniti v brezupno vojno ljudstvo, zapuščeno in samo zoper mogočno Nemčijo, morebiti tudi zoper Madžarsko in Poljsko; to bi se reklo, izročiti brezprimerni revščini in trpljenju narod, ki je dvajset let v miru opravljal svoje delo. To bi se reklo, prinesiti pogubo nad Prago, čudovito mesto z mno-

je Strossmayerjeva galerija splošno zgodovinsko pragmatična. Zato sem tak sestav za ljubljansko umetnostno galerijo pobijal, ker bi pri nas bilo hudo težko, napraviti splošno zgodovinsko pragmatično galerijo, da bi imela resno kakovost, že zaradi pomanjkanja sredstev. Čisto slovenska umetnostna galerija bi bila tudi iz umetnostno zgodovinskih pogledov veliko bolj zanimiva. Ko sem se vrnil v Ljubljano, sva se razgovarjala z znanim organizatorjem slovenskega čebelarstva Avgustom Bukovcem, ki se je zanimal tudi za oblikujočo umetnost, o zagrebskih novicah o vojni, omenil sem mu pa tudi Strossmayerjevo in moderno galerijo, češ da kaj podobnega v Ljubljani nimamo in da je posebno prva za manjše mesto kot je Zagreb resnična znamenitost. Bukovec je za stvar poprijel, ko mu je bilo znano prizadevanje za slovensko umetnostno galerijo in mu je bila, ker je bil dež, uradnik, znana tudi dr. Lampetova akcija za deželni umetnostni svet in za deželno umetnostno galerijo. Dejal je, da je zadnji čas, da se tudi v Ljubljani spet kaj začne za umetnostno galerijo. Govorila sva potem večkrat o tem. Jaz sem bil mnenja, da more pri nas ustanoviti resno galerijo le kakšna javna korporacija, najlaže še kranjska dežela. Bukovec je pa mislil, da bi bilo že navadno društvo, če bi ga ustanovili, korak naprej. Čeprav nisem pričakoval, da bi moglo navadno društvo nabrati toliko denarja, da bi sploh moglo začeti z resnim delom, sem se Bukovcu vdal in sva sklenila, da ustanoviva društvo. Jaz sem predlagal, da bi se društvo imenovalo »Slovenska umetnostna akademija«, nazadnje sva se pa z Bukovcem zedinila, da naj se imenuje novo

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

ropi«, ki je pred leti glede Slovencev zavzela čudno in nestvarno stališče, da bi Slovenci pri bodočem razpravljanju o ureditvi države ne mogli imeti tako rekoč nobene besede, ker so se s svojimi političnimi odločitvami po mnenju Hrvatov onemogočili. Sestavek, ki ga je »Nova Evropa« zdaj objavila, je stvarnejši, četudi ne gre v globine slovenske politične dejavnosti. Vsak narod ima pravico, da vodi svojo politiko in če jo vodi, mu gre pač taka usoda, kakršna je njegova politika. Ni pa mogoče na podlagi dejstev za nazaj sklepati o bodočnosti, dokler se narod razvija in sicer v svobodi razvija in si v razvoju ter drugih okoliščinah izvojuje svobodo do samoodločbe.

— n.

gimi stolpi in gradovi, plemenitimi stavbami in ponosnimi cerkvami — reklo bi se, narediti križ nad državo, ki jo je ustvaril Masaryk. Ministri so govorili skrčenih src. Zavedali so se svoje odgovornosti. Posameznik sme započeti obupna dejanja, če je v stiski; kdor je odgovoren za življenje naroda, ne sme. Zdelo se je, da je na Hradčinu navzoč duh Masaryka, čigar življenje sta tolikokrat zasenčila bridkost in trpljenje. Kako bi bil naredil, kako bi bil odločil? Zmeraj je oznanjal sporazum, ni poznal sovraštva in tudi ne obupa. Nanj, učitelja in mojstra, stvarnika in voditelja države, so mislili ministri v tisti uri. Nihče se ni čutil majhnega in osramočenega. Sramujejo naj se drugi, so si rekli, tisti, ki niso držali pogodb. Vstal je šef generalnega stožera. Govoril je kratko in malo. Nравstvenost vojske? Pripravljena je, zastaviti življenje za svobodo in čast domovine! Vojni izgledi? V nekaj tednih smo izgubljeni. Pretreseni so poslušali ministri vojsčaka. Potem so se odločili: sprejem...

Zbegani, kakor omamljeni, hodijo ljudje po ulicah. Zgubili so vero na vse, samo vero vase si hočejo ohraniti. Prage ni mogoče spet spoznati. Že cele dneve so glavne ulice in trgi eno samo brbotajoče, valujoče človeško morje. V katero smer se bo razneslo to nastrojeno? Strahoma si vse zastavlja to vprašanje. Ogorčenost, kakršna vlada tu, rabi ventil — pa vendar, disciplina in

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

2. Kako je bilo ustanovljeno društvo »Narodna galerija«.

Med svetovno vojno je pa utihnil glas umetnosti, posebno pa med nami tudi vsako drugo kulturno gibanje, saj je bila Slovenija deloma celo bojišče in Ljubljana sama v tako imenovanem »ožjem vojnem ozemlju«. Nismo imeli tudi ne več svojega gledališča, kulturni delavci in tudi dosti oblikujočih umetnikov je sukalo orožje namesto peres ali pa čopičev.

Spomladi leta 1918., ko je pri nas še večina ljudi mislila, da bo vojna trajala še nekaj let, sem bil po opravkih v Zagrebu, kjer se vojna še malo ni tako poznala kot v Ljubljani. Kakor vedno, če sem prišel v kakšno mesto, ki ima kaj umetnostnih zbirk, sem si ogledal povsod predvsem take zbirke in sem tudi v Zagrebu tiste dni nekajkrat obiskal Strossmayerjevo in pa moderno galerijo ter obrtni muzej. Poznal sem že prej vse te zbirke, vendar me je pa predvsem zanimala Strossmayerjeva umetnostna galerija, ki sem jo prejšnja leta, ko sem pisaril in delal propagando za slovensko umetnostno galerijo v Ljubljani, večkrat omenjal kot eno izmed velikih hrvaških kulturnih dejanj, čeprav po mojem prepričanju za umetnostno galerijo v Ljubljani ne bi mogla biti za zgled, ker

društvo »Narodna galerija«. Dogovorila sva se, da sestavim jaz pravila, Bukovec bo pa pomagal pri sestavljanju pripravljalnega odbora, nabiranju udov, propagandi itd. Sklenila sva takoj, da pritegneva tudi Riharda Jakopiča zraven. Res ga je Bukovec še tisti večer poiskal. Jakopič je bil seveda takoj za to, da ustanovimo društvo »Narodno galerijo«, ki naj ima za namen, da se ustanovi v Ljubljani umetnostna galerija. Cela zadeva se je vlekla čez poletje leta 1918. Vsi trije smo bili mnenja, da mora novo društvo biti popolnoma nestrankarsko in da je treba spraviti v pripravljalni odbor ljudi, ki niso politično pobarvani, da se stvar ne razbije že takoj v začetku in da bo upanje, da bo podpiral novo društvo tako deželni odbor kakor tudi ljubljanska mestna občina in pa dnevnikar obeh takratnih političnih strank. Vse priprave sva vodila z Bukovcem ter sva Jakopiču o njih poročala. Ko sem začel sestavljati pravila za društvo »Narodno galerijo«, sem že v prvem hipu imel sestav prihodnje slovenske »Narodne galerije« jasno pred očmi. Nisem niti trenutek dvomil, da mora imeti ljubljanska umetnostna galerija samo ta namen, da zbere resnične umetnine samo slovenskih slikarjev, kiparjev in grafikov. In tudi o tem nisem nič premišljeval, da morajo priti v ljubljansko umetnostno galerijo slovenske umetnine vseh časov, torej tudi preteklih dob, ne le samo moderne stvari, in sem s tem zavrgel načelo samo moderne galerije, ki jo je leta 1907. predlagal ljubljanskemu občinskemu svetu Rihard Jakopič in ki so jo predvsem imeli v mislih tudi drugi živeči slikarji in kiparji. »Narodna galerija« pa bi morala obsegati vse, kar je v oblikujoči

samoobvladanje množic je čudovito. Resnejših pripetljajev sploh ni bilo. Le priporočljivo ni več, govoriti nemški, francoski ali angleški — najmanj francoski. Ogorčenje nad Francozi je nepopisno. Prijateljstvo je pri kraju, o tem ni dvoma, pa če pride še toliko novih pogodb.

Ta beseda na naslov Francije je v prvih dneh zmeraj znova vladala po cestah. Videl sem pretresljive prizore. V glavni stan zamejnega tiska, ki se nahaja na nekem poštnem uradu, so vdrli mladi ljudje in hoteli videti francoskega dopisnika. Solzljive oči, s tresočim se glasom je stopil eden naprej in dejal: »Prosim, pišite svojemu časniku, da ste nas izdali. Prodali ste nas, mi smo vam pa dali v vojni naše legije. Vi niste več velik narod, mi vas ne moremo več spoštovati. Nemci trideset kilometrov od Prage — ali veste, kaj to pomeni?« Mladenič ni mogel v svoji razburjenosti dalje govoriti. Razjokal se je. Potem je prišel stražnik in ga je tiho odvedel ven. Bolečina je tako resnična, da jo čutijo vsi zamejci. In vseh cestnih voglih je videti jokajoče žene, jokajoče otroke, mladeniče, može. Učinkovit je pohod vojakov po glavnih ulicah, ko so šli varovat zamejna poslaništva Nemčije, Italije, Madžarske in Poljske. Ob pogledu na svoje vojake se je ljudstvo razveselilo. Na pošti so uradniki zapustili svoja mesta in planili na ulico. Pobratila sta se vojska in ljudstvo, žila je utripala enako, enako je zvenelo srce. »Na zdar! Na zdar!« so klicali ljudje, in v govornem zboru se je glasilo: »Ne dajte jim noter!« Vojaki so se smehljali pod svojimi jeklenimi šlemi in prijazno mahali množicam. Češki narod kaže v teh žalostnih dneh podobo dostojanstva in strnjivosti. Prekskušnja ni našla majhnega rodu.

Smrt je v hiši, toda življenje gre dalje. Poletje je posebno dolgo v tem letu, in pri najlepšem vremenu sedimo na lepih ploščadih velikih kavarn in hotelov na trgu sv. Vavčarjeva. Ženske so zelo elegantne, in po nekakšnem spominja vse na najboljše čase Dunaja. Popoldne in zvečer gremo v dvorano hotela »Ambassador«, kjer se sestajajo

Opazovalec

Cestna dela in Slovenija

Te dni je podal stavbeni minister nekakšen načrt za cestna in melioracijska dela. Iz štirimilijardnega posojila sta določeni za cestna dela dve milijardi dinarjev, za melioracijska pa 474 milijonov. Od teh zneskov je določenih za Slovenijo za cestna dela 209 milijonov, za melioracijska pa 51.100.000 dinarjev. V odstotkih izračunano znaša ta znesek nekako polovico tega, kar bi nam šlo glede na naše državne dajatve, oziroma polovico tega, kar bomo morali vrniti. Pri tem pa niti ne upoštevamo obresti, ki se jih tudi ne bo malo nabralo.

Omeniti bi bilo tudi, da prav nič ni povedano, v kakšnem vrstnem redu se bodo ta dela vršila. Zazdaj je skoraj gotovo, da se bo začela delati najprej cesta iz Subotice čez Belgrad do Caribroda, ki bo veljala okoli 415 milijonov. Za Slovenijo so bile razpisane licitacije samo za znesek 29 milijonov. Znano pa je, da se je svoje dni Blairovo posojilo uporabilo za druge namene, čeprav je bilo namenjeno zlasti tudi za železniško zvezo Slovenije z morjem. Slovenija pa je seveda morala kljub temu pomagati to posojilo vračati, in sicer še v večji meri, kakor druge pokrajine, ki so od njega nekaj dobile. Zato bi bilo dobro, če naši

časnikarji vseh dežel. Nobena miza ni prosta. Nihče ne ve, kaj hočejo vsi ti zamejci, ki so se zdajci pojavili. Vsi vendar ne morejo biti časnikarji. Skrivnostni globetrotterji so, morebiti kaj hujšega, vsekako se po nekakšnem zdi, ko da so na skoku... Vsi jeziki brne po zraku, češčine se tukaj skoraj sploh ne sliši. Ameriški tovariš hoče za gotovo vedeti, da je le-tam tista lepa ženska v zelenem klobuku znana agentinja; ne pove pa, po čigavem nalogu je tu, pa to je navsezadnje vseeno. Vsekako so tu agentje vseh političnih pismarn sveta, in vsaki Gestapo in vsaka Čeka ve natančno, kaj se godi v Pragi. Iz ozemlja, ki ga bo treba odstopiti, je pribežalo v Prago mnogo Judov, veliki tovarniški gospodje prodajajo v »Ambassadorju« svoje industrije pod nič. Opuščajo se podjetja, ki so obstajala petdeset ali sto let. Tudi drugačni posli cvetejo. Ponujajo se viza, potni listi, priporočilna pisma na različne oblasti, kakor slišimo mimogrede. Je tisto neprijetno ozračje, ki zmeraj spremlja vojno, revolucije ali velike pretrate. Gospodinje nakupujejo živila na zalogo. Na črni borzi dosegajo devizni tečaj fantastične višine. Vsi časniki imajo predcenzuro. Pisemske tajnosti ni več.

Nasledkov češko-slovaške žaloigre še ni mogoče pregledati v vsej izmeri. Šele v nekaj mesecih bo mogoče, dognati učinek dogodkov na evropsko ravnotežje. Zazdaj mislimo na Lafontaineovo basen, ko so prileteli jastrebi, še preden so levu odrli kožo.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozarjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

gospodarstveniki in poklieni zastopniki čujejo, da ne bomo prikrajšani.

Še tole naj bi omenili. Slovenija prispeva v cestni fond toliko, da bi vsa v načrtu navedena cestna dela lahko izvršili samo iz teh naših prispevkov, ne da bi bilo v ta namen treba najemati draga posojila — če bi imeli finančno samoupravo. To se pravi, izvršili bi jih še bržkone mnogo prej. Tako bomo morali pa plačevati svoja cestna dela dvakrat, enkrat v fond, drugič pa za vrnitev posojila. Vse to pa zato, ker so jugoslovenci zoper vsako resnično samoupravo in za centralizem, ki so ga nam natovorili že z vidovdanske ustavo in potem še utrjevali in poglobljali. Tako prihajamo zmeraj na isto: v jugoslovenarstvu je vse zlo.

Z gospodarskega bojišča

Celjski veleindustrijec A. Westen se je odločil, da osnuje v Kneževem pri Belgradu tovarno kovinastih izdelkov, za katero bodo znašale investicije okoli 15 milijonov dinarjev. Westen je že vložil prošnjo na pristojne urade, prošnja bo gotovo uslišana. S tem se je zamajala nova industrijska postojanka v Sloveniji, ki dozdaj še ni mislila na preselitev v sredino države, pač zaradi velikanskih stroškov, ki bi bili zvezani s preselitvijo

nostno načelo. Umetnik, ki je slovenskega rodu, mora in more ustvarjati samo slovensko umetnost, če ni svojega rodu zatajil in se potopil v tujih vodah, pa tudi če je delal pod tujimi vplivi — umetnostni razvoj v vsej zahodni Evropi je bil tako ali tako v tesni zvezi med seboj in so se prelivale v zgodovini umetnostne struje iz ene dežele v drugo, in če tudi je živel večinoma zunaj rojstne zemlje, pa ni z njo izgubil ali pa namenoma pretgal vseh duhovnih vezi. So pa pri nas živeli in delali tudi oblikujoči umetniki, na primer v baročni dobi, ki niso bili naše krvi, ki so se pa popolnoma zraščali z našo zemljo in z našim ljudstvom ter so pretgali stike s svojo domovino in so delali iz našega duhovnega ozračja, so pa bili tudi tuji oblikujoči umetniki, ki so živeli večinoma v svoji domovini, so pa neposredno vplivali na naš umetnostni razvitik. Prvi spadajo v naš umetnostni krog, drugi so pa vsaj z njim v taki zvezi, da njih dela pojasnjujejo naše umetnostno ustvarjanje. Zato sem določil namen društva »Narodne galerije« v § 2. pravil takole: »Društvo je namen: ustanovitev, izpopolnjevanje, vzdrževanje in varstvo javne slovenske umetnostne galerije, to je zbirke slikarskih, plastičnih, grafičnih in stavbarskih umotvorov umetnikov slovenskega pokolenja, bodisi moderne, bodisi starejše dobe. Izključeni tudi niso umotvori drugih umetnikov, ki so v zvezi z domačo umetnostno produkcijo, oziroma, ki so vplivali na razvoj slovenske upodabljajoče umetnosti.«

Ta namen društva »Narodne galerije« in z njim značaj galerije same je ostal do danes v veljavi, čeprav so ga poskušali spremeniti nekateri, ki jim ni bila prav čista slovenska umetnost, ali pa ga

Strokovno-higiensko pripravljene kozmetične preparate, foto-potrebščine in vse v galanterijsko ter drogerijsko stroko spadajoče predmete dobite v

medicinalni drogeriji

„Danica“

Ljubljana, Tavčarjeva 3

takega velepodjetja. Zaradi tega se je podjetje za zdaj odločilo, osnovati v notranjosti države nekako podružnico. Tudi če bo obrat v Celju ostal neokrnjen, je pričakovati, da se bo mnogo v Celju zaposlenega strokovnega osebja moralo preseliti s trebihom za kruhom v obratovališče novo osnovane tovarne, kar bo pomenilo za Celje minus, nič manjši pa tudi za gospodarstvo vse Slovenije.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nrvnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad našega tednika »Slovenije«.

Poglavje o neomajnosti

»Jutro« mora vsak hip poročati o kaki zgubi, ki je zadela njegove nacionalne vrste. Pretekli teden je izstopil iz JNS in seveda prestopil v JRZ dr. Slavko Grubišič. »Jutro« pri tem oživlja spomin na Grubišičevo politično preteklost, ko je bil še v Ljubljani eden najbolj navdušenih orjuncev, zaradi česar da ga je »Slovenec« takrat hudo napadal. Očitno bi rad zagrenil JRZ-i veselje nad novo pridobitvijo, kar se mu pa ne bo posrečilo.

Ta teden pa so se že tako redke vrste JNS spet zredčile še za enega neomajnega strankarja, Milan Banić, pripadnik JNS, poslanec na Jevtičevi listi, je začutil po razpustu skupščine veliko praznino okoli sebe. Začutil je tudi, da kot neomajen pripadnik JNS nima kdove kakšne prihodnosti. Zato je prestopil v JRZ, pri čemer je še poudaril svoje neomajno prepričanje, da se samo v njej zbirajo vsi pravi bojevniki za jugoslovensko narodno enotnost. Pri tem tudi ni pozabil, da se obregne ob JNS, ki da je tako prav za prav jugoslovenstvo že zatajila.

Mar niso to hudi očitki? Patentiranec je zgubil patent.

tudi taki, ki so se za galerijo brigali, niso razumeli. Natančnejšo definicijo, kaj so sestavine slovenske oblikujoče umetnosti, sem skušal podati v oceni dr. Steletovega »Orisa« v »Dom in svetu«. Naši umetnostni zgodovinarji doslej niso podali druge definicije.

V pravila sem spravil, da ima društvo »Narodna galerija« zunaj častnih in ustanovnih udov redne ude in ude-umetnike. Že takrat sem si predstavljal društvo »Narodno galerijo« kot društvo ljubiteljev oblikujoče umetnosti in da bi naj v njem odločali le ljudje, ki o oblikujoči umetnosti nekaj vedo, ne pa kot društvo, v katerem bi imel besedo vsak, ki plača udnino. V prvih pravilih sem v sporazumu z Jakopičem določil tudi kot društveni organ »umetnostno komisijo«, ki jo volijo le udje-umetniki in ima le »umetnostna komisija« odločati o nakupih umetnin in o vseh umetnostnih vprašanjih ter ima predlagati svoje predloge pismeno glavnemu društvenemu odboru. S tem bi bila varovana avtonomija oblikujočih umetnikov. Ta odstavek je bil pa leta 1924. črtan iz društvenih pravil. Društvo »Narodna galerija« naj bi bila tudi svobodna organizacija slovenskih umetnostnih prizadevanj v občeh.

Jakopič je moj osnutek pravil odobril. Pristal je tudi na to, da naj zbere »Narodna galerija« slovenske umetnine vseh časov, ne le moderne stvari, čeprav je mislil, da bo treba iskati predvsem moderne umetnine. Bukovec proti osnutku pravil ni imel ničesar, brigala ga je bolj praktična stran podjetja.

(Nadaljevanje prihodnjic)

umetnosti duhovno slovenskega. Pokazati bi morala podobo, ki sta jo v oblikujoči umetnosti ustvarila slovenski um in slovenska duša. Kaj spada v ta okvir, je precej težje določiti in je precej težje podati definicijo slovenske oblikujoče umetnosti, kot pa, kaj na primer spada v slovensko knjištvo in kaj je slovensko knjištvo, ko je pri slednjem določen jezik, v oblikujoči umetnosti pa še posebno na takem ozemlju kot je slovensko, ni tako lahko trdno in določno dognati, kaj je avtohtoni umetnostni izraz slovenskega ozemlja in slovenskega naroda, ko se je križalo na slovenski zemlji toliko duhovnih in umetnostno tehničnih vplivov, in so slovenski ljudje v preteklih stoletjih tudi pomagali ustvarjati umetnost sosednih narodov. V pravila novega društva »Narodne galerije« pa je morala priti definicija, kaj je slovenska oblikujoča umetnost, če naj bo namen društva, ki naj ustanovi in ustvari slovensko umetnostno galerijo, jasno določen za vselej. Umetnostno gradivo na Slovenskem do leta 1918. ni bilo toliko raziskano kot je današnji dan, v umetnostni zgodovini je pri nas V. Steska šele začel orati ledino, pa še to samo na Kranjskem, Stegenskova raziskovanja posameznih okrajev na Štajerskem še niso bila znana. Kar je bilo, so bile posamezne Steskovske monografije, Kuljevičeve delo, Strahlhova knjižica in pa posamezni sestavki, raztreseni po različnih revijah. Veliko sem premišljeval, kako naj določim v pravih namen novega društva. Premišljeval sem, kaj imajo drugi narodi za svojo umetnost in kako ji določajo obseg in mejo, in to tisti narodi, ki gledajo narodnostno vprašanje pravično. Nazadnje se mi je zdelo, da je za nas še najpravičnejše oseb-

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

Sicer pa — ali ni to migljaj za vse jugoslovenske nacionalne strankarje? Zakaj ne bi šli po zgledu Hodjere? In zlasti: v čem se prav za prav loči še program JNS in JRZ? Grubišić in Banić, ki imata skušnje in neomajno prepričanje, sta celo mnenja, da je JRZ bolj jugoslovenska kakor JNS. Naj bi torej vsi pripadniki JNS posnemali njun svetli zgled!

Misli o popotovanju v tuje dežele

Podatki o našem tujskem prometu se marljivo zbirajo, urejajo in objavljajo. Vendar pa se ti podatki nanašajo na tujski promet, kolikor se izraža v gospodarskem življenju pri nas. Prav malo (ali pa nič) je znanih podatkov o popotovanju naših domačih ljudi v zamejstvo. Tudi naš človek rad potuje, v poletnih mesecih sicer manj na sever, zato pa več na jug. Organizacija teh popotovanj se je v zadnjem času zelo spopolnila, kar nam dokazujejo številne potovalne pisarne, celo poskus organizacije potovanja na združni podlagi smo zadnji čas opazili. Akcija, ki je skušala številna potovanja v neke določene kraje omejiti ali pa celo onemogočiti z raznimi gesli, ni rodila uspeha. Naš človek se pač rad po leti odahne, kakor mu dopuščajo sredstva in lepo vreme. Duška svojim občutkom daje po svoji vrnitvi prav rad tudi v sestavkih po raznih naših listih. To bi ne bilo nič hudega in v teh vrsticah temu ne bi bilo nič posebnega pripomniti.

Nekaj drugega pa je obnašanje naših ljudi — popotnikov v bližnjih zamejskih krajih, kadar pridejo na glas do izraza čustva, ki jih prevevajo tedaj, kadar vidijo izpremembe in nove stvari v teh bližnjih zamejskih krajih. Čudno je, da se tem ljudem v tujini tako razvežejo jeziki in jih nove stvari tako prevzamejo, da narodni ponos zgubi pri njih vsako veljavo. V prevzetnih besedah takih popotnikov se graja vse, kar je domače, tuje delo in uspehi pa se v vzvišenih besedah povzdigujejo v najvišje sfere hvale. Da se pri tem prav tako hvalijo

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Za centralizem

»Hrvatski dnevnik« je poročal, da so Slovaki dosegli samostojnost in priznanje svoje narodne individualnosti, in sicer je poročal z debelimi črkami, kar navsezadnje ni nič čudnega ob takem nenavadnem dogodku. »Samoupravi« pa tako poročanje ni všeč. Spominja se raznih hrvaških izjav za hrvaško vlado v Zagrebu, za priznanje hrvaške narodne samobitnosti in pravi, da je razumljivo, zakaj se glasilo dr. Mačka tolikanj ogreva za zahteve Hlinkove stranke. Končuje pa »Samouprava« s poudarkom:

Toda nikar naj ne pozabijo, da so te zahteve že v načelu odbite.

Ker zahtev Hlinkove stranke Čehi seveda niso odbili, gre v tem primeru menda le za stilistično nerodnost, in smisel navedenih besed je gotovo ta, da »Samouprava« in JRZ odbijata vse slovaškim podobne hrvaške zahteve.

Širite naš list „Slovenije“!

Poljska in njene manjšine

Menda je v češko-slovaški stiski napravila najslabši vtisk za vsakega človeka ogabna zahrbtnost Poljske. Zaradi kakih 70.000 Poljakov v Tješinu so

poslali Poljaki praški vladi ultimatum in zahtevali zase tješinsko ozemlje. Ogaben je bil ultimatum na tleh ležeči Češki že na sebi, dvakrat ogaben, če se pomisli, da je v tješinskem ozemlju, ki ga zahteva Poljska zase, skoraj za tretjino več Čehov kakor Poljakov, a najbolj ogaben spričo dejstva, da se gonijo Poljaki za svojim drobcem, lastnim milijonskim manjšinam pa ne dajo in priznajo enakopravnosti. Vsa ta grda igra pa postaja še grša ob poljski ponudbi Madžarom, naj bi le-ti zasedli Podkarpatsko Rusijo, ko torej Poljaki prepuščajo slovansko deželo mongolskemu narodu!

Poljsko manjšinsko vprašanje osvetljuje najbolje list »Natio«, ki izhaja v Poljski sami, in sicer v Varšavi, in ki ga izdajajo poljski manjšinski narodi. Dr. Dimitrij Lewicki iz Lvova opisuje ukrajinsko vprašanje na kratko takole: Več kakor tretjina poljskega prebivalstva pripada narodnim manjšinam. Ukrajincev je 7 milijonov. Pravic nimajo nobenih, samo velikanske davke morajo plačevati. Uradniki v poljski Ukrajini so sami Poljaki, tudi večina šol je poljskih. 2166 ukrajinskih šol je spremenjenih v poljske, nad 500 pravoslavnih cerkev so Poljaki zaprli.

Prav tako, če ne še slabše, se godi Belorusom, ki jih je na Poljskem 2 milijona. Njih položaj opisuje Belorus Fabian Jeremič. Agrarna reforma je pobrala Belorusom zemljišča, a Belorusi jih niti kupovati ne smejo.

Judov je nad 2 milijona. Tudi ti nimajo nobenih pravic, kakor poroča Izak Grünbaum.

Na enak način piše o Nemcih, ki jih je okoli 2 milijona, Erwin Hasbach, dr. Otsejko pa o Litvancih, ki jih je okoli pol milijona.

Res, če kdaj in kje, v poljskem primeru je postala resnična prilika o brunu v lastnem in pezdurju v tujem očesu. In ne more biti dvoma, da se bo Poljakom to še maščevalo. Kajti sami so dali vsakemu pravno in npravstveno opravičilo, da nastopi za svoje manjšine še vse bolj odločno in silovito, kakor so oni nastopili nasproti Čehom.

In če se bo pri tem zarezal nož tudi v poljsko narodno telo — usmiljenja ne bodo doživeli.

Mali zapiski

Prepovedani knjigi

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti knjigi:

1. »Almanah hrvatskih sveučilištaraca«,
2. »Ekonomska podloga hrvatskog pitanja«, ki jo je spisal Bičanić in izdal dr. Vladimir Maček.

Obe knjigi sta izšli v Zagrebu.

Prvi udje slovenske akademije.

Za prve redne ude slovenske akademije za znanost in umetnost so imenovani:

1. v filozofsko-zgodovinskem oddelku dr. Aleš Ušeničnik, dr. Rajko Nachtigal, dr. Franc Kidrič, dr. Milko Kos in dr. Franc Ramovš;
2. v pravnem oddelku dr. Leonid Pitamic, dr. Metod Dolenc, dr. Gregor Krek, dr. Janko Polc in dr. Rado Kušej;
3. v matematično-prirodoslovnem oddelku dr. Rihard Zupančič, dr. Josip Plemelj in dr. Jovan Hadži;
4. v umetniškem oddelku Oton Župančič, Matija Jama, Franc Finžgar, Jože Plečnik in Rihard Jakopič.

Pridobivajte nove naročnike!

Slovenski list v Belgradu

V Belgradu je začel izhajati list »Slovenski odmevi«. Izhajal bo mesečno. List je namenjen belgrajskim, pa tudi drugim Slovincem na jugu. Za izdajatelja in lastnika je oznamenovano »Društvo Slovencev v Belgradu«. Kolikor moremo razbrati iz prve številke, je njegov namen, da družabno veže Slovence, ki jih je zanesla usoda na jug. To je gotovo vse hvale vredno delo, ker bo tako posredno in neposredno gojil zavest slovenske skupnosti. To pa tembolj, ker ima lastnica lista na razpolago slovensko knjižnico, ki obsega danes po navedbah lista okoli 500 slovenskih knjig poleg kakih sto srbskohrvaških in nemških.

Fakultetni svet slovenske medicinske fakultete je sklenil, da bo letos sprejel samo 40 študentov v prvi semester. Vzrok: pomanjkanje prostora v sečnicah.

Slovenski študentje bodo morali torej zaradi pomanjkanja prostorov ven iz domovine, če bodo hoteli študirati medicino. To pa pomeni spet težko obremenitev njihovih staršev. To pomeni navsezadnje tudi, da bo spet precej denarja šlo iz že tako dovolj obubožane Slovenije.

Vsega tega bi ne bilo, če bi nam ne bilo zavratno jugoslovensko nacionalstvo naprtilo centralizma in če bi imeli finančno samoupravo, to se pravi, če bi smeli s v o j denar rabiti za s v o j e potrebe, ne pa da bi z njim zidali druge razkošne in dostikrat nepotrebne stavbe na jugu.

Dva glasova

11. letošnjega oktobra je izjavil general Syv, da bo češko-slovaška republika država treh popolnoma enakopravnih avtonomnih narodov.

Darujte za tiskovni sklad „SLOVENIJE“

Nerodni načini

V Sofiji je ustrelil neki Vasilij Kirov bolgarskega generala Pejjeva. To bi sicer ne bilo nič nenavadnega tam doli, zlasti še v teh časih, ko je uvedena diktatura. Šaj so od nekdanj obravnavali svoje politične račune na podobne načine.

Znano pa je, da je atentator takoj potem, ko je generala ustrelil, streljal tudi nase in si prizadejal smrtno rano. Človek, ki stori kako stvar, o kateri ve, da ga bo veljala življenje, pri kateri je celo odločen, da si sam vsame življenje, tega res ni mogel storiti zato, da napravi kupčijo. Kajti nasproti tvornim dobrinam ima pač življenje absolutno vrednost.

Sedaj pa poročajo iz Sofije, da je atentator baje priznal, da je prejel za svoje dejanje 20.000 levov. Denar za to, da žrtvuje življenje!

Ne, taki načini ugotavljanja krivde in krivcev so le hudo nerodni. Zato bi priporočili, da ostanejo v Sofiji pri tisti drugi razlagi atentata, da je namreč atentator umsko bolan človek. Tu je vsaj težje kaj reči.

Zgodovinska vzporedba

V Saarbrückenu je imel Hitler zadnjo nedeljo precej napadalen govor zoper Anglijo. Povedal je Veliki Britaniji med drugim, da Nemčija ne bo prenašala njenega gubernantnega varuštva.

Te besede spominjajo prav živo na neko »obrobno opombo« bivšega nemškega cesarja Viljema II. Viljem je imel namreč navado, da je delak na robu uradnih povelj svojih diplomatov opazke, ki sicer niso bile zmeraj posebno duhovite. Nekaj let pred svetovno vojno sta se pogajali Anglija in Nemčija zaradi obsega vojnega ladjevja. Anglija je seveda hotela imeti zase ugodnejše razmerje v tonaži. Na dotično poročilo nemškega poslanstva v Londonu pa je zapisal Viljem II.: »Pristna britanska nesramnost, ki jo hočem imeti zavrnjeno.«

Kakor rečeno, nekaj let pozneje sta bili Anglija in Nemčija zapleteni v veliki vojni.

Konec žaloigre

Švicarska »National-Zeitung« opisuje težki položaj češko-slovaške republike po polomu in nato sklepa:

Razdejanje, ki so ga izvršile zahodne sile na svojem najzvestejšem zavezniku, je popolno. Kar je bilo uničenega na eksistencah, na blaginji, človeški sreči, tvornih in duhovnih vrednotah, tega ne more nikoli popraviti nobena miloščinarska akcija v Parizu in Londonu. Češko-slovaško ljudstvo ve, da v tej zgodovini — vsaj v bližnjih letih — ne bo imelo nobene vloge, da mora molčati, trpeti in čakati.

Trdnost zvezne Velike Britanije

Prav v teh dneh in v zvezi z nemško-češkim sporom je pisal švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« o Veliki Britaniji:

Glede na stisko, povzročeno po češko-slovaškem vprašanju, se lahko reče, da britanski vladi ni bilo treba imeti skrbi glede ravnanja dominionov z Indijo vred. Država je v letih 1914 do 1918 sijajno prestala preskušnjo in bi jo prestala tudi v novi vojni. Zveznost je tako trdna, prvič ker ni prisiljena, potem pa tudi, ker vedo vsi deli države, da priznavanje matične zemlje še zmeraj najbolje poroščuje lastno varnost.

Te besede so bile napisane od švicarskega lista, glasila svobodoljubnega in svobodoumnega ljudstva, brez ozira na notranjo ureditev češko-slovaške ali kake druge države. A samoobsebnost resnica, da ravno svoboda in v svobodi izražena svobodna volja veže in ne pritisk — ta resnica veže zato iz teh besed tem bolj prepričljivo.

Chamberlainova kratka slava

Dopisnik »Basler Nachrichten« poroča iz Londona, da je slišal v političnem razgovoru med Angleži tole mnenje: »Najmanj šest mesecev bo trajalo, preden bo naš narod opazil, da smo bili v Monakovem ponižani v državo druge vrste. Ko bo pa to opazil, se bo začel odpor, ki bo za Chamberlaina nevaren.«

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.